

mokslo menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1982

RUGSĖJO MĖN. 25 d. / SEPTEMBER 25, 1982

PART TWO — 198 (35)

Šiame numeryje:

Taurių idealų nuskurdinimas.
O jeigu kartais po daugio metų: žvilgsnis į „Aušros“ gimnaziją, aušrokių suvažiavimo proga.
Fantazija, intriga ir humanizmas viename asmeny.
Danguolės Sadūnaitės eilėraščiai.
Santaros-Šviesos suvažiavimas.
Žibuntas Mikšys Chicagoje.
Nauji leidiniai.
Nuomonės ir pastabos.

Kertinė Parastė

Taurių idealų nuskurdinimas

Ne kur kitur, o valstybėje, kuri su pasididžiavimu vadina Tarybinių Socialistinių Respublikų Sąjunga, socializmo idealai šviečia, kaip grūdai peluose. Šviesdami laukia, kad kas nors atskirtų nuo pelų. Deja, niekas ligi šiol to nėra padaręs.

Sovietų valdžia per 60 metų, nežiūrint nesukaučiamų aukų, nepajėgė įgyvendinti pačios socializmo esmės — socialinio teisingumo. Iš viso triušo išėjo grubiai nevykusi socializmo kopija, užgožta grėsmingo karinio koloso, nuolat ryančio pagrindinius gyvenimo išteklius. Konstitucijoje pabrėžtas dėmesys kiekvienam socialistinės visuomenės nariui iš tiesų tapo dėmesiu partijai ir jai palaikančiam galingai kariuomenei.

Jei kas apie tai papabando rašyti išsivijus ar Lietuvos pogrindžio spaudoje, bemaž yra apšaukiamas „socializmo priešu“, „tarybinio gyvenimo juodintu“... O iš tikrųjų, sveiku protu sveriant, didžiausi socializmo priešai yra patys bolševikijos vadovai ir jų artimiausi talkininkai, pažaboti įvairiomis lengvatomis. Jie dažnu atveju pakerta socializmo šaknis, nepripažįsta tolerancijos, kumščio argumentais užpuola kritikus.

Išsiviję už antitarybinę kritiką į teismą nepatrauksi. Juos galima tik, suklautojus mintis bei faktus, agitatoriškai išplūsti. Kas kita su pogrindžio autoriais. Saugumo išsifruoti, už parašytą tiesą jie yra tampomi po teismus, baudžiami kalėjimu, tremtimi. Jų šeimos persekiojamos. Taip daroma pagal „teisingiausią“ pasaulyje Konstituciją, kurią poetas E. Mieželaitis pavadino „klodais, gindančiais poeziją“. Tas prityręs režimo liaupsintojas LTSR Aukščiausiosios Tarybos sesijoje kalbėjo: „Mūsų valstybės idealai sutampa su kiekvieno atskiro žmogaus idealais. Mūsų valstybė siekia tokio tikslo, kuris patenkintų kiekvieno atskiro žmogaus gėrio, tiesos ir grožio idealus“.

Tuo metu, kai Lenino premijos laureatas E. M. įkvėptai užakcentavo „kiekvieno atskiro žmogaus“ konstitucines teises, sovietų saugumas suimtinio piliečius disidentus, „nusikaltusius“ tuo, kad savaip (be jokio smurto — žodžiu bei raštu) gynė gėrio ir tiesos idealus. Jei humanistas E. Mieželaitis teiktųsi įsigilinti į socializmo žmogiškuosius pagrindus, tikriausiai poeto pašaukimą dergiančių prakalbų sesijose nesakytų. Nemažiau, kad malonios kelionės ir lengvatos jam yra svarbesnės už jautrumą skriaudžiamam žmogui. O gal?

Gražas tarptautinio bendravimo tikslu buvo pasirašyta Helsinkio sutartis. Atrodė, šis dokumentas atneš šiek tiek pragiedrėjimą žmogaus teisių srityje. Tačiau sovietai sutartį „patvirtino“ per keletą metų klastingai įkalindami beveik visus pasišventėlius žmogaus teisių gynėjus. Dalis turėjo pasitraukti į užsienį. Bet ar po šio valymo tenykštis socializmas pagražėjo? Anaipol. Pasidarė bjaurėnis: šašutas, ligotas, apskretęs, kaip visų užjamas benamis šuo. Šiandien jo ligotumas toks akivaizdus, kad neįmanoma tylėti. Net patys partpareigūnai susirūpino. Vis dažniau, šalia įkyrų išpuščių, optimistinių antraščių, Lietuvos spaudoje randi drąsesnį pokalbį ar sodrų, tarybinę korupciją demaskuojantį rašinį. Suprantama, gelianti publicistika paspaudinama tik su valdžios palaiminimu, visuomet prikerigus antikapitalistinę pastraipą (destis, ten kur kas blogiau).

Š. m. liepos 10 d. „Lit. ir meno“ savaitraštyje skaitome įdomų rašinį „Taisome sveikata, gadiname gydytojus...“, kuriame Filomena Taunytė parodo, kaip dabar veikia nemokamas gydymas Lietuvos respublikoje. Prieš akis atsiskleidžia tikra socializmo parodija. Nuo kyšio priklauso

(Nukelta į 2 psl.)

O jeigu kartais po daugio metų

Žvilgsnis į „Aušros“ gimnaziją aušrokių suvažiavimo proga

ALINA SKRUPSKELIENĖ

Suvažiavimo pakvietimuose pažymėta, kad susirenkame*) senos draugystės atnaujinti ir tam įvykiui motto parinkta aušrokių Jono Aisčio „Draugystės“ žodžiai: „O jeigu kartais po daugio metų“. Tikrai, tų metų jau labai daug nuriudėjo į praeitį, kai kurie iš mūsų gimnaziją baigė prieš šešiasdešimt metų ar dar anksčiau. Toliau Aisčio eilėrašty skaitome, kad širdis vis pasiliks jauna. Manau, kad ta jauna širdis, nenorinti ir kažkaip nemokanti pasenėti, ir bus suvedus čia pilną salę senų draugų.

Daug gražių žodžių yra parašyta ir pasakyta apie draugus ir draugystę. Man labai patinka 18 a. anglų rašytojo Samuelio Johnsono su angliškų humoru tartas žodis, kad žmogus savo draugystę turis nuolat pataisinėti, vadinasi, neleisti jai suirti, vis laikyti ją geros formos. J. G. Herderis, vokiečių istorikas ir filosofas, kartą gražiai išsireiškė: Pasaulyje ant apnuoginto medžio, pilno karčių vaisių, žydi du žiedai... antrasis yra draugiškumas, kuris stiprina, gaivina, gydo širdį. Ir antikinėje graikų mitologijoje rasime daug gražių draugiškos ištikimybės pavyzdžių. O jei kuris iš mūsų norėtų šia iškilminga proga prisiminti romantinės literatūros laikus — dabar jau nemadingus — ten galėtų paskaityti, kad kūrėjas dažnai savo poezijos pradžia, savo dainos pradžia išgirsta draugo širdyje. Tokiam širdingam pokalbiui viens su kitu mes čia ir susirinkome. Kalbame apie Kauno „Aušros“ gimnazijas.

Trečiojo Lietuvos-Lenkijos valstybės padalinimo metais (1795) Kaunas buvo turtingas miestas ir turėjo gerai sutvarkytą švietimą. Bet okupantai rusai tą miestą numatė panaudoti savo kariniams tikslams, įrengė tvirtovę, kaip strateginį punktą kovoje su vokiečiais. Netrukus prasidėjo Napoleono karai, kilęs vėliau didžiulis gaisras ir sausra išvargino gyventojus, jų skaičius nuolat mažėjo. Nyko kultūrinis gyvenimas, menkėjo švietimas, ypač po 1831 metų sukilimo. Bet kai Kaunas virto gubernijos miestu, jis vėl imtas tvarkyti, pagaliau 1843 m. Kaunane buvo atkelta Kražių mokykla.

Ta mokykla ir yra mūsų „Aušros“ prosenėlė. 1616 jėzuitų įkurta, Lietuvos didikų remiama ir dosniai aprūpinama, kolegija išaugo į rimtą mokslo įstaigą. Ji pajėgė kviesti geriausius ano meto mokytojus, joje dėstė tarp kitų ir poetas Sarbievičius, ir istorikas Vijūkas Kojalavičius. Jėzuitams iš Lietuvos išsikėlus, kolegija paliko dirbti ir toliau, kitų vadovybių rankose, pagaliau rusų valdžia paskyrė jai pasaulietį viršininką ir pasauliečius mokytojus. Čia vėl prisiminti viena įdomi smulkmena. Kai kurie pasauliečiai mokytojai buvo vedę ir tai sukėlė pasipiktinimo tėvų tarpe: jų nuomone, vaikus tegalėjo mokyti vienuoliai, o ne vedę pasauliečiai! Kolegija buvo pavadinta gimnazija ir perkelta, kaip sakiau, į Kauną. Tai šioje gimnazijoje ir mokėsi nemaža lietuvių, pirmoji mūsų šviesuomenės karta. Pradžioje dirbta jėzuitų namuose, Rotušės aikštėje, vėliau

*) Čia spausdinamas straipsnis yra Alinos Skrupskelienės paskaita, skaityta aušrokių suvažiavime Jaunimo centre, Chicagoje, š. m. gegužės mėn. 29 d.

Karo muziejaus liūtai ir bokštas nepriklausomybės laikais Kaune.

Nuotrauka Vytauto Mažeio

gimnazija pasistatydino nuosavus rūmus dominikonų vienuolyno sklype, gatvėje, kuri buvo pavadinta Seimo gatve. Tai buvo vyrų gimnazija, mergaitėms rusų gimnazijos rūmai buvo pastatyti pora dešimčių metų vėliau, Laisvės alėja 55.

Vyrų gimnazijos rūmų statyba buvo baigta 1863, sukilimo, bruzdėjimų, neramumų metais. Neišvengta susidūrimo su rusų vyriausybe, ne gimnaziją atidarant. Prieš prasidedant mokslo metams, mokyklos rūmus reikėjo pašventinti. Tai atliko pravoslavų dvasininkas pirmąją atidarymo dieną. Rytątojaus dieną buvo pamaldos moksleiviams katalikams, jas laikė kunigas Klemenas Kairys. Vyskupo ir poeto Antano Baranausko draugas. Kun. Kairys ir pats turėjo neabejotiną poetinį talentą, rašė ano meto lietuvių spaudoje, taigi lietuvių visuomenei jau buvo žinomas.

Nenorėdamos laikytis gautųjų instrukcijų, kurios labai varžė pamaldų eigą, kunigas ne tik atlaikė pamaldas savo nuožūra, bet ir pašventino visus rūmus. Čarinės okupacijos valdininkams toks elgesys pasirodė įžūlus, įžeidžiantis valdžią. Kunigas Kairys buvo toj atleistas iš kapeliono pareigų. Jis ir anksčiau turėjo nesupratimų su administracija, šį kartą valdininkai pasiryžę elgtis dar griežčiau: jis buvo ištremtas gyventi prie Uralo, Sibiro pusėje. Silpna sveikata neatlaikė, ir kunigas Kairys mirė tais pačiais metais.

Tuos gimnazijos rūmus Seimo gatvėje daugelis mūsų gerai atsimena. Tai buvo trijų aukštų namai, švarus kiemelis su gražiai suaugusiais medžiais, šalia senas vienuolynas ir bažnyčia, siaura J. Jablonskio gatvė skyrė gimnaziją nuo senamiesčio, iš vakarų

pusės turgavietė, traukėsiu praplėsti gimnazijos sklypą. Malonu pastebėti, kad dabar ten yra sodelis su fontanu. Kun. Kairiui juos šventinant, jie atrodė taip pat, tik mums ten dirbant, jau ėmė rodyti amžiaus žymes: laiptai buvo gerokai nudilę. Suprantama, juk tuos laiptus mynė jaunų vyrų kojos visą pusimtį metų. Man pasakoję, kad priešais gimnaziją buvo smulkių prekių krautuvėlė rusų laikais, ir gimnazistai sugėbavo nusipirkti ten sau cigarečių — jų parduodavo jiems po vieną. Aš nežinau, ar tais laikais mokytojams buvo taip pat sunku kovoti su mokinių rūkymu, kaip mūsų laikais, bet karcėris neklusniams izoliuoti buvo. Mano darbo metu ten buvo įrengtas gimnazijos gydytojos kabinetas.

Gimnazija turėjo vykdyti rusų politikos tikslus — rusinti. Svarbu buvo pradėti nuo jaunimo, bet buvo nelengva jį palenkti norima

nuotrauka Vytauto Mažeio

nuotrauka Vytauto Mažeio

nuotrauka Vytauto Mažeio

kryptim. Šviečiamoji amžiaus ideologija jos ir jo liberalizmas tebeveikė. Lietuvos šviesuomenė, Edukacinės komisijos laikais pažadinti, dintas domėjimasis istorija, geografija, savo valstybe tebebuvo stiprus. Šalia to buvo ir tautinis susipratimas. Visos šios nuotaikos vertė nekeisti carizmo, okupacijos, rusų valdininkų. Del to per visą laiką nuo gimnazijos įsteigimo administracijai teko kovoti su mokiniiais ir mokytojais. Kartais griebdavosi ir labai griežtų priemonių: neklusniuosius šalindavo iš mokyklos be teisės įstoti kitur, buvo ir trėmimų į Rusijos gilumą.

Vis dėlto pasitvirtinę lietuviai siūsdavo savo vaikus čia mokytis. Vienas iš pirmųjų lietuvių buvo poetas Jonas Mačiulis-Maironis, aušrokiš Danutės Augienės dėdė, baigęs gimnaziją 1883 m. Jam pagerbti „Aušros“ laikais buvo prikalta lenta su atitinkamu įrašu didžiojoje gimnazijos salėje. Kiek vėliau, 19 amžiui baigiantis, ir aušrokiš Švarienės tėvelis čia taip pat mokėsi, o dar vėliau ir Salomėjos Nasvytės-Valiukienės ir Giedros Gudauskienės tėvelis, taigi turime ir antros generacijos aušrokių! Buvo ir daugiau mokinių lietuvių, ir gimnazija darėsi po truputį vis lietuviškesnė. 1904 metais leista dėstyti tikybą lietuviškai, 1906 — turėti ir lietuvių kalbos pamokas, pirmoji pamoka buvo tų metų rugsėjo mėn. 15 d. Užsirašė 40 mokinių (iš viso gimnazijoje mokinių buvo per 400), mokė žinomas pedagogas ir patriotas Tomas Žilinskis, o jam pasitraukus, Aleksandras Stulginskis, būsimasis prezidentas. Tas faktas galėjo patraukti ir daugiau lietuvių stoti į šią gimnaziją, juo labiau, kad Kaune jau kūrėsi lietuviškas sąjūdis, bruzdėjo lietuvių moksleiviai. Jie rinkdavosi pas advokatą Leoną, ar pas kunigą Dogelį, ar pas prelatą Jankštą-Dambrauską, skaitė „Aušrinę“, „Atėitį“, nes buvo ir moksleivių laisraštėlių. 20 ar pradžioje gimnazijoje mokėsi jau nemažas skaičius mums gerai pažįstamų asmenų, k. a. kompozitorius K. V. Banaitis, Kazimieras Bizauskas, vėliau Nepriklausomybės akto signataras, ministras ir Lietuvos atstovas daugely valstybių, taip pat ir JAV, komunistų areštuotas, ir jo likimas nežinomas. Mokėsi visuomenininkai Antanas Milčius, Zigmas Toliušis, Mykalojus Lipčius, dr. Motiejus Nasvytis, Stasys Lozoraitis — ministras ir Lietuvos atstovas, dabar gyvenęs Romoje. Baigę gimnaziją, jie visi vienokiu ar kitokiu būdu įsijungė į Nepriklausomos Lietuvos kūrimą. Vadinasi, tie vyrai mokėjo pasinaudoti mokslo, kad ir gaunamu per rusišką prizmę. Gimnaziją baigė savo dienas su Pirmuoju pasauliniu karu.

Nukeliau klausytojus į „proistorę“, nes man ji pasirodė įdomi savo lietuviškais dvasios sporginėjimais, prasiveržimais. Bet tai vis dėlto buvo rusų gimnazija.

Lietuviškos Kauno gimnazijos pradžios reikia ieškoti 1915 metais. Kaunas tebebuvo vokiečių okupuotas, karas dar nepaibaigęs, taikos perspektyvos tolimos ir labai neaiškios, daug gyventojų pasitraukė į Rusiją. Bet Kaunas jau buvo įpratęs turėti savo gimnaziją, buvo ir jaunimo, kuris norėjo mokytis. Tad Kaune likusio nedidelio lietuvių šviesuomenės būrelio susirūpinta švietimu. Saliamonas Banaitis, aktyvus ano meto visuomenininkas, turėjęs Kaune savo spaustuve, Nepriklausomybės akto signataras, išsirutino iš okupacijos vokiečių valdžios leidimą gimnazijai steigti ir 1915 rugsėjo mėn. darbas prasidėjo. Finansavimą pradžioje Draugija nukentėjusiems nuo karo šelpė, netrukus

(Nukelta į 2 psl.)

Kauno „Aušros“ gimnazijos suvažiavime š. m. gegužės 28–30 d. Chicagoje. Po 45 metų dešimtos laidos „A“ klasės aušrokiš susitikusios su savo auklėtoja mokyt. A. Skrupskeliene (pirmoji eilė, viduryje).

Nuotr. H. Bagdonienės

O jeigu kartais po daugio metų

(Atkelta iš 1 psl.)

gimnaziją globoti ėmėsi „Saulės“ švietimo draugija. Pirmoji mokyklos būstinė buvo privačiuose namuose, gatvėje, kuri vėliau buvo pavadinta Palangos gatve ir kuri rėmėsi vienu galu į Vilniaus gatvę netoli studentų bažnyčios, kitu — į Gardino gatvę. Apie metus laiko dirbo „Saulės“ draugijos namuose Žaliakalnyje, pagaliau persikėlė į buvusios rusų mergaičių gimnazijos pastatą Laisvės Alėjos 55 ir Kanto gatvės sankryžoje. Tai šitie rūmai ir iškyla atminty daugelio mūsų ankstesnės kartos aušrokių, kai prisimename savo jaunystę. Pradžioje užrašė tik kelios klasės, susirinko vos 90 mokinių, berniukų ir mergaičių. Dėstomoji kalba buvo lietuvių. Pirmasis direktorius kun. dr. K. Šova netrukus pasitraukė, gimnazijai vadovauti buvo paskiriamas Pranas Dovydaitis, tuo metu Vilniuje gyvenęs žurnalistas, „Vilties“ dienraščio redaktorius, vėliau Nepriklausomybės akto signataras, universiteto profesorius, išstremtas per pirmąją okupaciją ir žuvęs tremty. Kiti ano meto mokytojų kolektyvo nariai buvo: inspektorius Saliamonas Antanaitis, menininkas Paulius Gelaus, prof. Vladas Dubas, istorikas kun. Antanas Alekna ir kiti. Gimnazija suvokė savo tautinę misiją — auklėti ir ruošti jaunimą lietuviškam, sąvairanikiškam gyvenimui ir jį vykdyti, nepaisydama okupacinių potvarkių. Dėl to teko dažnai susidurti su vokiečių pareigūnais, ypač buvo įkyrus okupacinės valdžios paskirtasis Kauno mokyklų inspektorius, kuris stačiai terorizavo Praną Dovydaitį, kišosi į jo administracinį ir pedagoginį darbą. Tačiau iš visų krizių direktorius gimnaziją laimingai išvedė, sudarė pajėgų mokytojų kolektyvą, pakėlė mokslo lygį, sudrausmino.

Pirmoji gimnazijos laida buvo išleista 1919 metais, ir jos 14 abiturientų buvo tie laimingieji, kurie gavo pirmuosius lietuviškus atestatus tų metų birželio mėn. 9 d. Mokinių skaičius kilo. Metų pradžioje buvo vos 277 mokiniai, metų vidury jų skaičius pakilo iki 413. Gimnazija buvo suvalstybinta 1920 rugpjūčio mėn. potvarkia ir pavadinta Kauno I gimnazija. 1923 metais, minint „Ausros“ laikraščio 40 metų sukaktį, gimnazija gavo naują vardą — Kauno valstybinę „Aušros“ gimnaziją. Prie jos rūmų, mokiniams aktyviai dalyvaujant, buvo iškilmingai prikalta nauja iškaba, o tų metų abiturientai gavo tam įvykiui tinkamą baigiamųjų egzaminų rašinio temą: „Ausros“ pasėlys. Nuo 1922 gimnazijai ėmė vadovauti prof. Mykolas Biržiška. Šiomet sueina 100 metų nuo jo gimimo (1882.VIII.24) ir 20 metų nuo jo mirties.

Didėjant mokinių skaičiui, 1927 metų rudenį „Aušros“ misionerė gimnazija buvo sujungta su Aukštesniąja komercine mokykla ir įkurtos dvi su humanitarinėmis ir komercinėmis klasėmis: Kauno „Aušros“ berniukų valstybinė gimnazija su 16 paralelių klasių ir Kauno „Aušros“ mergaičių valstybinė gimnazija su 14 paralelių klasių, kurių skaičius netrukus paauugo iki 18 su maždaug 800 mokinių. Tai yra mažutė iliustracija tos didžiulės pažangos, kurią darė Lietuvos švietimas nepriklausomais laikais. Berniukų gimnazija liko dirbti senojoje vietoje, mergaitės persikėlė į Seimo gatvėje buvusios rusų vyrų gimnazijos rūmus. Jai vadovauti buvo paskirtas dr. Kazimieras Jokantas, per pirmąją okupaciją išvežtas ir žuvęs tremty. Karo ir naujų okupacijų laikais buvo kelis kartus pakeistas mokslo planas, mokiniai ir vėl buvo perkilnoti, vienerius metus mokėsi ir vėl mišriai, ir gimnazijos buvo vadinamos Kauno I gimnazija ir Kauno II. Mergaitės turėjo užleisti savo rūmus kariuomenei nuo pat pirmųjų karo dienų ir persikėlė dirbti į berniukų patalpas Laisvės alėjoje. Bet ir iš ten po metų abi gimnazijos turėjo keltis, šį kartą jau į tėvų jėgų gimnazijos patalpas Rotušės aikštėje, ten turėjo sutilpti net keturios įstaigos. Berniukų gimnazija buvo užimta vokiečių kariuomenės. Užėmė per 15 minučių. Vokiečių kariai, atkišę šautuvus, smagiai lipo laiptais aukšty-

ir visuose trijuose aukštuose prie durų statė sargybas. Manau, kad tai buvo lengviausias jų žygis, ir jie širdyje šypsojosi, žiūrėdami į skubiai iš klasių išeinančias mergaites.

Nors „Aušros“ vardas ir buvo panaikintas, tiek mokiniai, tiek Kauno visuomenė tą gimnaziją tebevadino sėmuoju „Aušros“ vardu, kiek girdėti, ją taip tebevadina ir dabar. Neseniai teko sutikti iš Kauno atvažiuojančią lietuvę. Ji pasakojo, kad geriausia gimnazija ten esanti „Aušros“. Į mano klausimą kodėl, atsakė: „Juk ten mokytojai iš „anų laikų“. Aš nemėnau, kad ten tebedirba mokytojai iš mūsų, jau seniai praėjusių laikų, bet man patinka šis legenda. Visos trys gimnazijos išleido 43 abiturientų laidas, kai kurios iš jų turėjo po dvi ar net tris paraleles klases.

Kaip matom, istorijos traukiojimui užgriebė „Aušra“. Gimnazija keitė vardus, mokytojų personalą, patalpas, buvo priklamos vis naujos iškalbos, raštinės vis turėdavo parūpinti naujus antspaudus, naujus blankus, naujus mokinių pažymėjimus. Bet niekad neturėjo pirmąsio idealizmo bei pasiryžimo. Visą laiką galėjai jausti tą pačią gimnazijos dvasią — dinamišką, kūrybingą, draugiškai solidarią, lietuviškai jautrią. Nei mokiniai, nei mokytojai neliko tik pasyvūs stebėtojai sunkiais tautos momentais.

Štai kelios datos, kurios mums primins, kada mokiniai efektyviai įsijungė į tautos gyvenimą ir laikinai paliko mokyklos suolą. 1920 konfliktas su lenkais, kova dėl Vilniaus stipriai sukrėtė tautą. Buvau tuomet šeštoje klasėje. Visi nuėjome į Šaulių sąjungos būstinę ir paprašėme duoti mums tokio darbo, koks tuo metu buvo labiausiai reikalingas Lietuvai. Vyrų rašėsi savanoriai ir fronta, mergaitės į įstaigas ar į ligonines slaugėms. Konfliktas greitai išsprendė, deja, ne mūsų naudai, daugumas mūsų mokinių grįžo į klases. Bet gabiam ir daug žadančiam septintosios klasės mokiniui Vincui Dovydaičiui iš fronto grįžti nebuvo lemta. Buvo ir daugiau aukų. 1923 prie Klaipėdos žuvo Algirdas Jasaitis. 1940-1941 aušrokių buvo ir Kauno sunkiųjų darbų kalėjime, net penktosios klasės mokinių. Didelis aušrokių skaičius kentėjo ir žuvo Sibiro bei Vorkutos tremty, lemtingąją birželio keturiolikąją gerokas būrys mokytojų ir mokinių į baigiamuosius egzaminus neatvyko. Pasipriešinimas okupacijai reiškėsi ne vien skaudžiais keliais ištremime, bet ir kasdieniniame darbe savo lietuvišką samonin-

1936 metų aušrokių septintosios „A“ klasės dalis (X-toji gimnazijos laida).

1935 metų baigiamieji aušrokių egzaminai, VIII B klasė

Aušrokių suvažiavimo dalyviai prie Jaunimo centro, Chicagoje.

1941 metų laidos aušrokių Jaunimo centro šėdelyje, Chicagoj. Iš kairės į dešinę: Rimas Ribikauskas, A. Stanešas, A. Kadirka, K. Katelė, E. Lapas ir suvažiavimo komiteto pirm., K. Miklius.

gumą ir nepriklausomumą nuo okupantų rodė ir jaunesnieji mokiniai, žodžiu, pajauka, humoru ar pašaipia, pastaba sugebėdami įvertinti okupanto elgesį.

Bet gimnazija išgyveno ir daug šviesių dienų kartu su visa tauta. Jos abiturientų įnašas į kultūrinį gyvenimą yra didelis. Gimnazija buvo laiminga, kad galėjo įsikurti ano meto kultūros centre. Pokario metais Kaunas, skurdus ir alkanas, keitėsi labai sparčiai, kartu augom ir mes, gimnazistai. Turgavietės pavirto gėlynais, vienoje iš jų išaugo puikus Karo muziejaus patatas. Buvo tikėta,

kad laisvės, demokratijos, tautų apsisprendimo idėjos galutinai laimėjo, ir tai kėlė energiją ir norą dirbti, laikotarpis tarp dviejų karų buvo didžiulės pažangos laikotarpis. Kaunas virto tautinio ir kultūrinio gyvenimo centru, telkdamas visas savo jėgas į kultūros, mokslo, meno puoselėjimą. Aukštieji kursai, vėliau universitetas, teatras, pirmasis operos spektaklis jau 1920 metais, drama, Vilko lakio teatras... Kaunas įsisiūbavo.

„Aušra“ atsidūrė pačiame jauno gyvenimo sūkurį. Ji galėjo iš arti pajusti kultūrinio gyvenimo pulsą ir užmegzti gyvus, glaudžius ryšius su mokslo ir meno pasauliu. Jos vadovybė nesunkiai įtraukdavo į dėstomąją gimnazijos personalą stiprių pajėgų iš Kauno besikuriančio universiteto ir galėjo didžiuliu dideliu aukštųjų mokyklų dėstytojų skaičiumi savo mokytojų tarpe. „Aušroje“ lotynų kalbą dėstė Alfredas Senas, žymus kalbininkas baltistas, vėliau Pennsylvanijos universiteto profesorius, trys broliai Biržiškios, Vladas Dubas, menininkas Paulius Galaunė ir kiti. Gimnazijos mokiniai galėjo pažinti iš arti ir žymius kultūrininkus, kai jie pakviesti aplankydavo mokyklą, pasikalbėdavo su mokiniais, paskaitydavo paskaitų. Abi „Aušros“ savo sienose matė ir Sofiją Čiurlionienę, Mažosios Lietuvos veikėją Martyną Jankų ir Mortą Jankutę, o Jakštą-Dambrauską, Tumą Vaižgantą ne tik galėjo turėti savo svečiais, bet ir sutikdavo juos gat-

vėje ar Nemuno pakrantėje, vaikščiojančius kartu su poetu Maironiu. Prieš gimnazistų akis išskildavo ir visas jų darbas, kūryba, visos atgimimo laikotarpis. Ir mokinyms mieliau mokėsi atmintinai Maironio poezijos ir idėmiau skaitė iš Vaižganto raštų apie Kauno slėnio grožį.

Tie žmonės mylėjo jaunimą, ypač Tumas-Vaižgantas mėgdavo paieškoti jų tarpe deimantiukų, jaunųjų kūrybos.

Baigė gimnaziją, aušrokių savo studijoms pasirinkdavo dažniausiai Kauno Vytauto Didžiojo universitetą, jie dažnai nusivėsdavo savo draugus gimnazistus į auditoriją pasiklausyti paskaitos ar bent pamatyti, kaip atrodo profesorius universiteto katedroje. Baigusieji studijas kartais grįždavo į tas pačias gimnazijas dėstyti, kur darbas jiems būdavo labai malonus, nes neseniai ir jie čia pat mokėsi. Ir savo amžiumi jie buvo artimesni mokiniams, ir geriau juos suprato.

Toks buvimas arti kultūros židinių kėlė mokinių dėmesį savo kultūrai, skatino neapsileisti ir ne tik pamėgti savąją kultūrą, bet ir norą dalyvauti jos kūrime.

Visos trys „Aušros“ turi kuo pasidžiaugti. Aušrokių bei aušrokių vardų nesunku rasti moksle, mene, dailėje, muzikoje, poezijoje, beletristikoje. Jų sąrašas labai ilgas. Tik kelis prisimenant, baigusius ar ilgiau bei trumpiau „Aušroje“ pavavusius: 1922 metų abiturientas, dabar jau miręs, Viktoras Jasaitis esudarė čia išskirtinai kūrybingo chemiko varda, laboratorija firmos, kurioje jis dirbo, pavadinta Jasaitis laboratorija (Cartridge Works, Idaho). O štai dar keli moksle žinomi vardai: dr. Marija Gimbutienė, dr. Marija Ramūnienė, Rima Rimantienė, prof. Simas Sužiedėlis, istorikas Jonas Dainauskas. Šio krašto ir Lietuvos universitetų katedrose yra ir daugiau aušrokių dėstytojų. Menininkų šeimoje mes visi gerai pažistame Eleonorą ir Aleksandrą Martiulionius, Vytautą Kasulį, Bronę Jameikienę, Valentą Dargytę-Balsienę, Povilą Osimskį, Jadvygą Paukštienę, Viktorą Petravičių, Romą Pukšį, Vladą Vijeikį.

Ir muzikoje aušrokių neatsilikta: Andrius Kuprevičius, Elena Kuprevičiūtė-Bergienė, Aldona Kepalaitė, Sofija Adomaitienė, Salomėja Valiukienė, Giedra Gudauskienė. Teatro scenai daug davusi ir tebeduodanti Monika Mironaitė; teatro mėgėjai apgailestavo ankstyvą mirtį Algirdo Jakševičiaus. Anksti, dar gimnazijos suole sėdėdamas, pasirodė su savo kūryba Jonas Aistis, vėliau vis dažniau matydavome spaudoje vardus Gražinos Tulauskaitės, Antano Miškinio, Kotrynos Grigaitytės, Felikso Breimerio. Okupacijų ir karo metų priklauso Romualdo Giedraičio — Spalio knygos. Ir Vladas Jakubėnas, nors ir baigė Biržų gimnaziją, keletą metų praleido „Aušroje“.

Jonas Aistis savo atsiminimuose (Apie laiką ir žmones, 9 p.) sako: Jaunimas visada buvo ir bus jaunimas. Jis visada gausis briedžių girioje, nors ne visi tą briedį pagauna: vieni pasitenkina žvirbliu rankoje, antri veltui vaikus iš briedį visą gyvenimą, ir tik retas pačiumpa jį už ragų ir iki paskutinio atsidūsimo galpėjasi su juo, kaip Jokūbas su angelu. Man atrodo, kad aušrokiams pavyko pačiupti tą briedį už ragų. Nėš jie nenorėjo žvirblių!

Baigdamą norėčiau priminti ilgamečio „Aušros“ mergaičių gimnazijos mokytojų ir literatūros profesoriaus Juozo Brazaičio mėtus kartoti žodžius ir kuriais jis sveikino Toronto suvažiavimą: „Mokytojas visuomet džiaugiasi, kad mokinyms jį pralenkia“.

1936 metų mergaičių septintoji aušrokių „A“ klasė (dešimtoji laida).

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

žmogaus sveikata, kartais net gyvybė. Pradžioje rašoma:

„Vieną vakarą (...) į rajono ligoninės priėmimo kambarį įnešė autoavarijoje sunkiai sužeistą mergaitę.

— Ar ji gyvens? — raudodo motina, žiūrėdama į dukrą, kuri gulėjo be sąmonės.

— Kuo dirbate? — paklausė jaunasis chirurgas, skrebindamas plunksną, — sėsele, atneškite iš skyriaus antitoksininio serumo — išsiuntė seserį.

— Aš? Fermoje melžėja. Ar ji pasveiks?

— Tai priklausys nuo jūsų, — apsidairė gydytojas.

— Nuo manęs?

— Jeigu būtų tūkstantis rublių, tada... Reikia kvieisti iš sostinės specialistą.

— Ačiū, daktare. Aš kaip nors juos gausiu.

Tūkstantis rublių atsirado“.

Įdomiausia, kad lygiai ta pati tema kur kas anksčiau yra rašiusi Lietuvos pogrindžio „Aušra“ Nr. 29(69). Numeris dabar buvo spausdinamas „Drauge“ su antrašte „Apie nemokamą gydymą ir mokymą“. Cituoju įžangą: „Visais varpais tarybiniai varpininkai skambina apie nemokamą gydymą ir nemokamą mokymą. Idėja labai graži, bet ją įgyvendinti reikia geros valios valdžios, reikia doros ir sąmoningos visuomenės. O to nėra. Todėl jau visoj Lietuvoj skundžiamasi: nemokamas gydymas labai brangiai kaštuoja. Ir kaipgi nekaštuos, jei nežinai nei kam, nei kiek duoti. O duoti būtina, be to sunkiai arba visai ligonis nesveiksta“.

Ne vieta šiame rašinyje leisti į sukčiavimo imantrumo tarybinės klinikos. Padėtis tragikomiška ir prašosi genialaus satyriko plunksnos, ne Mykolo Sluckio psichologinio, dorovinio blusinėjimo, kaip jis yra padaręs romane „Saulė vakarop“. Vakariečio akimis žiūrint: valstybės apvagiama gydytojai turi kaip nors atsiimti jiems priklausomos algos dalį. Atžagari ekonominė sistema sukūrė sąlygas kysininkavimui. Pasak „Aušros“, padėtis gydymo įstaigose tiek pablogėjo, kad „kysius ne tik priima, bet jau reikalauja“.

Pastarieji nusižengimai vis dėlto tiek nesudarko sovietinio socializmo veido, kiek pagrindinis blogis — nuolatinis socialinio teisingumo pažeidinėjimas. Demokratiškoje valstybėje socialinėmis teisėmis gali naudotis visi piliečiai, net ir tie, kurie nepritaria valdžios ideologijai. O ką matome sovietijoje? Ne kokį švelnų gyvenimo prisiglaudimą, kaip eiluoja Justinas Marcinkevičius, bet kerštingą kitaip galvojančio žmogaus pažeminimą. Tik pamėgink, kad ir nekalčiausiai, pasipriešinti valdžiai, įsitikinsi, ką reiškia subolševikintas socializmas.

Be jokio pagrindo, tik keršto bei neapykantos sumetimais, tarybiniai pareigūnai terorizuoja šeimas: neišduoda vizų norintiems išemigruoti į užsienį pas savo gimines, metų metais laiko perskirtas šeimas...

Pagalvokime, kapitalistinėje Amerikoje nelegalūs ateiviai, kad ir bėgliai iš Salvadoro, skelbia bado streiką, kad jiems leistų apsigyventi čia, kapitalistiniame krašte, tuo tarpu Maskvoje bado protestais žmonės maldauja, kad juos išleistų į kapitalizmo sukaustytą Ameriką.

Tai bent skirtumas! Klaiki praraja tarp laisvės ir nelaisvės. Tarp melo ir tiesos. Tarp nuolatinių pažadų ir sėkmingos veiklos. Tarp atsilikimo ir pažangos.

Mato šią prarają visas pasaulis. Skaito spaudoje apie Sovietų Sąjungos kai kurių piliečių dramatiškus bėdumus ištrūkti. Žino ir Marijos Jurgutienės ir daugelio kitų šeimų ilgametės kančios. Piktinasi sovietų partpareigūnų nežmoniškumu. Bet visi protestai sudūžta ant blogio akmens, ant neapykantos ir nepasitenkimo sienų. Visi kilnūs žodžiai apie socializmo politbiuro seniams nieko nereiškia. Ant to jiems tik nusispjauti! Kur kas maloniau šokti įprastą politinį totentaną, gausiausiems ir galingiausiems ginklams žvngant.

Šitai suniokoto socializmo aplinkoje prasmingai suskamba Sigito Gedos eilėraštis „Paskutinis meldimas“ iš Fransua Vjonui skirto ciklo rinkinyje „Menulio žiedai“. Taip, mano manymu, neretai mintys byloja tie, kuriuos sovietinė neganda nustumė į pažemintųjų gretas:

Grąžink man mano kaukolę, dangau,
atnešk man mano moterį, vaikus,
grąžink man mano viešpatį, klaikus
gyvenimas... aš geriau kitados
su juodu kryžiaus ženklų ant kaktos,
aš pasenau, aš stiebus belaikau,
o žiedlapiai jau užberia draugus,
grąžink man mano kaukolę, dangau...

Pranas Visvydas

ATITAIŠYMAS

P. Joniko straipsnyje „Apie svetimųjų tikrinių vardų rašymo norminimą“ (1982.IX.18 „Drauge“) išspausdinta: „...būtų pvz. rašytina ne jis gyvena Chicagoje, bet tik: jis gyvena Chicago...“, o turėtų būti: „...būtų pvz. rašytina: jis gyvena Chicagoje, bet tik: jis gyvena Chicago...“

Kas keikiasi — meldžiasi velniui. Vokiečių priežodis

LILIJOS SUKYTĖS KONCERTAS CHICAGOJE

Didžiai pasisekė solistės Lilijos Sukytės recitalis Chicagoje įvyko šių metų rugsėjo mėnesio 18 dieną Marijos Aukštesniosios mokyklos auditorijoje. Repertuarą sudarė Roberto Schumanno, Johannes Brahmsio, lietuvių ir kitų kompozitorių dainos. Recitalio recenzija ir muzikinis įvertinimas skaitytojus pasieks ateinantį šeštadienį, šių metų spalio 2 dieną, kultūriniame priede 203(36).

1930 metų aušrokių ketvirtoji „A“ klasė su auklėtoja M. Glemžaitė.

Fantazija, intriga ir humanizmas viename asmeny

PETRAS MELNIKAS

Romualdas Spalis, RINKTINĖS NOVELĖS. Išeido Vilties draugijos leidykla, Clevelande 1981 m. Knyga 328 psl., kainą — 8 dol., su persiuntimu — 8 dol. 90 centų, gaunama ir „Drauge“.

1981 metų data išėjo pomirtinė Anglijoj gyvenusio produktyvaus rašytojo R. Spalio knyga „Rinktinės novelės“. Kai kurios periodikoj pasirodžiusios jo novelės yra įtrauktos ir į šį jo turbūt paskutinį ir todėl mums ypačiai brangų novelių rinkinį; kitos turbūt perspausdintos iš likusių rankraščių. Reikėtų padėkoti mecenatams ir Vilties draugijos leidyklai už sutelktą darbą; autorius su šia knyga yra dar tarsi su mumis.

R. Spalis turi juk lengvą sakinį, moka atpasakoti, komplikuočiausius įvykius, kurie galėtų tiktai net romanams. Tačiau novelėse tai jam tik pagalbinių instrumentai. Čia randame gal stipriausiai intriga besiremiantį išveivijos novelistą. Taigi, gal tuomet ir reikėtų šnekėti apie jo stipriausius gabumus: turinio sumezgimą, intrigos posūkius ir jos veikimo galią ir grožį. Kokia ta jo intriga ir kaip perduodama? Ar visuomet ją tiksliai vartoja? Kiek ji įtikinama ir kaip jam pasiseka novelės atomazgos? Juk yra sakoma, kad „Jaunojo Werterio kančių“ intriga yra beveik visos tos knygos grožis — ne tiek Goethės stilius.

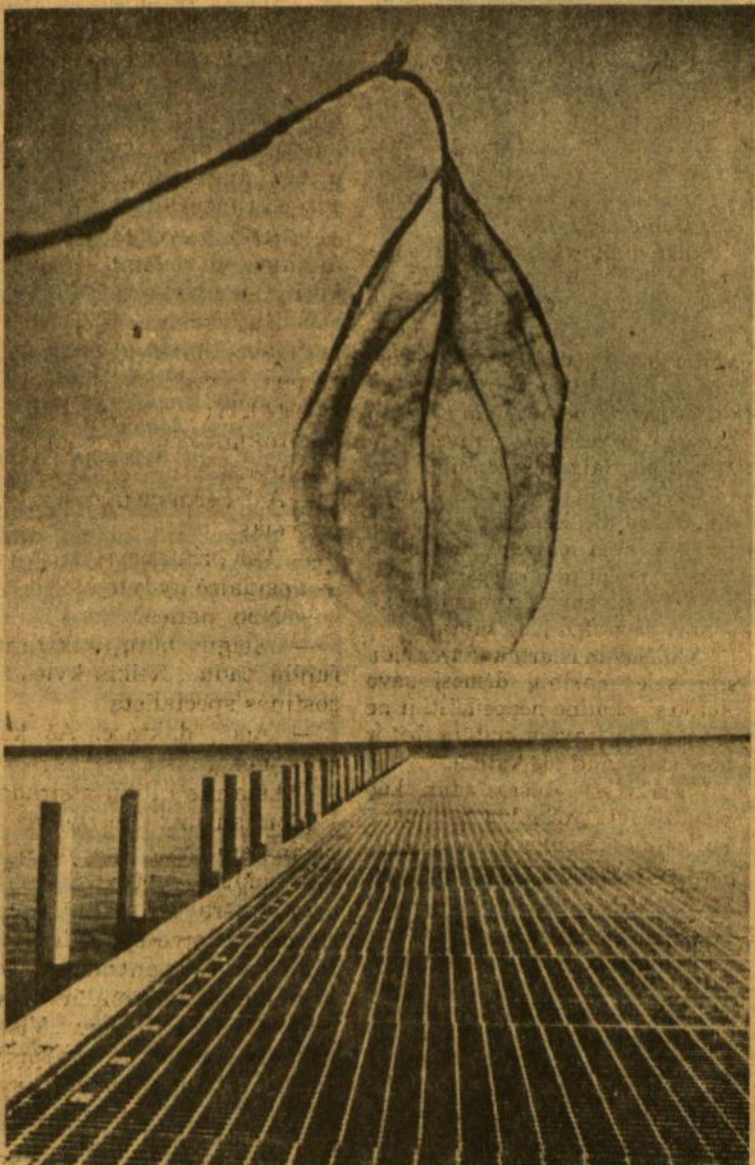
Spalis novelėse savo charakteriams ir skaitytojui užmena mįslę, uždavinį ar problemą, kurią reikia išspręsti. Ne taip svarbu, kad kartais tie uždaviniai yra labai dirbtiniai, o jų išsprendimo būdas dar keistesnis (kaip „Mirties angelė“), nesvarbu, kad jis skaitytoją prižiūri, įvesdamas vis įdomesnius įvykius, komplikacijas ir vis naujas galimybes užmintai mįslei išspręsti.

Intriga, kurią jis vartoja, dažnai yra lyg detektyvinio pobūdžio. Ji kartais yra labai komplikauta, trumpame rašiny sunkiai atpasakojama, nebent tik bendrais bruožais. Spalis nebėga nuo komplikacijų, nemėgina net suprastinti novelės — kuo daugiau viskas sunarpiota, tuo ambicingesnis uždavinys. Į šią grupę įeity novelės: „Sudeginta praeitis“, „Mirties angelas“, „Išrišimas“, „Meilužis“ ir gal ilgoji „Balsai debesyse“, prie kurios vėliau dar grįšiu.

Detektyvinę intrigoją, kaip žinome, pradžioj pristatoma žmogžudystė, ir detektyvas turi gale atrasti, kas ją įvykdė. Spalis, aišku, nepasitalkina profesionalo detektyvo, „Sudegintoje praeity“ mirties priežastį jis pats papasakoja — leidžia skaitytojui maždaug suprasti, kaip ir kodėl tai atsitiko.

„Mirties angelė“ nuo avarijos mirstantis senas herojus pats suka galvą, tarsi koks detektyvas, kaip tai jam atsitiko, bet atranda visai ką kitą — randa kur kas blogiau. Jis duoda savo broliui ir pažįstamiems surašyti popieriaus lape vienos jam įtartinios nakties vasarnamy visus pastebėtus dalykus. Iš vieno aprašymo jam paaiškėja, kad jo labai mylima jauna žmona su juo advokatu jį apgaulinėja...

„Išrišime“ — vienos poros draugas net per 40 puslapių savanoriškai, niekieno neprašomas, „neapmokėtas“ ilgai ieško priežastį, kodėl ši pora slepia kažkokią nesantaiką ir

Nuotrauka Algirdo Grigaičio

neapykantą savo santykiuose? Tikiesi skaitydamas, kad tai bus baisiausia priežastis. O pasirodo, kad žmona vyrui melavo, jog pavogė civilinę eilutę iš pokario metu besislapstančio uniformuoto jo draugo, kuris nuo to nukentėjo. Motyvacija atrasti tą priežastį nedidelė, bet pasakojimas įdomus.

„Meilužyje“ — „detektyvas“ yra anglų žurnalistas. Jis pasakoja kapinėse lietuviui apie mirusios milijonierės neįtikinamą savo vyrui ir apie nekaltą žmogų, stovintį prie jos kapo, kuris aplinkybių spaudžiamas, po jos mirties persiėmė tikro meilužio rolę, nes jo vardu dėl patogumo šil milijonierė siuntė į vyro įstaigą laiškus, kuriuos pasiimdavo tikrasis meilužis. Komplikauta? Žurnalistas siūlo (rašytojui) lietuviui tai aprašyti kaip fikciją, nes jis kaip tikrovės jos neraišys — niekas netikėtų!

Tai keistais siūlais suregžtos intrigos ir fabulos. Kitose novelėse yra tik maža šios manieros įtaka, bet Spalis lieka įdomus, nors jos yra beveik buitinės novelės. „Nepabėgęs“ — apie mūsų jaunimo nesutarimus su išėjusiais tėvais. „Ponia Gledhill“ — apie mišrias vedybas: seno lietuvi su sena angle, kurios dukros nuodija jų gyvenimą. „Saskaita“ — apie

anglų aukštuomenės snobišką kiuosę. Tikiesi skaitydamas, laikyseną užsieniečių atžvilgiu. „Dvidešimt keturios valandos“ — apie išveivio išvyrai melavo, jog pavogė civilinę eilutę iš pokario metu besislapstančio uniformuoto jo draugo, kuris nuo to nukentėjo. Motyvacija atrasti tą priežastį nedidelė, bet pasakojimas įdomus.

Ilgiausia, komplikauta ir ambicinga novelė — „Balsai debesyse“. Labai sutrauktai ji yra maždaug tokia: Kalno viršūnėje rūkai neleidžia alpinistams lipti žemyn. Vienas kito rūkuose nematydami vyrai seka istorijas apie moteris (kaip „Dekameronė“). Novelės herojus gale papasakoja, kaip jis klasta įsiimašo į vieną šeimą. Tik nulięs nuo kalno susipranta, kad iš nematomų ir tylinčių klausytojų buvo ir tos šeimos vyras, jo apgautas, kuris lyg ir žada už tai jį nušauti dabar. Reiškia, įvyko didžiausias atsitiktinumas, ir išsiplėjęs herojus turi bėgti kiek kojos neša kur nors. Keisčiausia, kad visos tos kalne vyrų papasakotos istorijos yra skaitytojo užliūliavimui, tik paskutinė yra reikšminga novelė. „Novelė“ kiek nusibosta nedramatiški pasakojimai, lyg trijų novelių santraukos, beveik be dialogų. Kai sunku aprašyti gyvai vieną intrigą, metantis į tris, rezultate išeina tikra

Novelėse, kuriose domiuoja intriga, aišku, kartais pasitaiko atsitiktinumų, magiškų posūkių, rišančių novelę. Iš šio rašinio pradžioj čia pateiktų aprašymų matyti, kad jų yra apsiečiai. Šiose novelėse Spalis atrodo kaip nepaprastai lankstus, įsibėgėjęs fantastiškų įvykių pasakorius, stebintis klausytojų veidus. Jeigu jie tiki — (Nukelta į 4 psl.)

narplynė. Ji vertinga tik kaip naujas posūkis Spalio kūryboj.

Rinkinyje išsiskiria ir viena gan paprasto turinio novelė — „Sudeginta praeitis“. Tai apie nuovados viršininką, dirbantį fabrike, iš kurio lietuviai pasijuokia. Nuo smūgio į galvą vokiečių šautuvo buože (Lietuvoj) jam dar vis pasireiškia skausmai. Jis nepajėgia mokytis, skausmai tada dar padidėja — jis negali pagerinti savo ekonominės būklės. Be draugų, vienišas, jis saugoja savo uniformines fotografijas — savo praeitį. Pamato Vokietijoje myletą — bet ji susidėjus jau su turto liū. Viena mergina, einant jam į darbą, vis atsigrežia, bet jis nedrįsta jos užkalbinti. Kai ji dingsta, jis ieško jos, bet ji jau išvažiavus į kitą miestą. Vienišas jis sudegina ir savo fotografijas, tarsi visą savo praeitį, pelenus įsiberia į dėžutę ir išveina vakare lauk. Jį randa policija paskendusį su tų pelenų dėžute kišenėje... Išveivio vienišumas, negalėjimas pagerinti savo dalios ir viengungio jausmai sveimuose miestuose čia labai gerai pajauti ir aprašyti. Lygiai kaip ir novelėse „Ponia Gledhill“ ir „Dvidešimt keturios valandos“.

Šiose humanistiškose novelėse Spalis yra jau lyg kitoks. Jis analizuoja vedybas ir kelis etapus mišrios vedybose. Pirma, ar apsimoka seniems tuoktis? Ar apsimoka senai našlei Gledhill ištekti už seno išveivio, kuris gal tikišosi tik į jos turtus? Kodėl ištekęs tos anglės dukros įvairiais būdais įžeidinėja jos vyrą išveivį, tarsi gindamas jį nuo jo? Išveivis įsiziūžia, išsikelia kitur, o anglė, suzinėjusi, kodėl jos dukros tokios nemandagios jos vyrui (bijo, kad ji pakeis testamentą), su savim kovoja rinkdamasi: dukras ar vyrą? Ir pati randa išeitį: sekti savo vyrą be jokio „Ann Landers patarimų“.

„Dvidešimt keturiose valandose“ analizuojamas išveivio gyvenimas. Kokios profesijos griebtis, kai tuo tarpu apima tave savotiškas tingumas ir apatija viskam, tai vėl noras prasimušti, mestis į privatų biznį ir pasirodyti kitiems? Čia gerai pagautas konkurencijos jausmas tarp išveivio. Ir novelėj „Nepabėgęs“ Spalis yra jaunimo psichologas ir humanistas.

Novelėse, kuriose domiuoja intriga, aišku, kartais pasitaiko atsitiktinumų, magiškų posūkių, rišančių novelę. Iš šio rašinio pradžioj čia pateiktų aprašymų matyti, kad jų yra apsiečiai. Šiose novelėse Spalis atrodo kaip nepaprastai lankstus, įsibėgėjęs fantastiškų įvykių pasakorius, stebintis klausytojų veidus. Jeigu jie tiki — (Nukelta į 4 psl.)

Ryto saulėje...

Nuotr. V. Maželio

Danguolė Sadūnaite

LIETUS

lietus,
tavo žingsniams arti namų aidint..
jis ir siūlas sidabro
virš žydinčios obels,
ir baltos uogos,
kurias vasara dosniai
ant tavo rankų barsto..
(mane visai kita paversdamas!)
tokia įskilusia, trapia —
nuo šilto jo prisilytėjimo

pražydusios obelys:
baltos burės..
Santa Cruz;
jūs liejate savo kvapą sode,
kaip muziką..

jūs šešėliai —
žuvėdrių sparnai,
žolės jaroje —

kai Tavo širdis,
vienintelis saugus uostas man.

Jeigu vanduo būtų?
žemė — aš!
(Jame aš sutemčiau.)

Jeigu banga?
tamsi banga.

Jeigu vanduo?
Rožinį mano kūną
apdainuodamas..

kad ir ramų pavasario
popietį,
vis tiek,
žemės drebjimo oras,
manyje..
(nuo dienos kada susitikome) —

ir spalvos
— gėlių ir saulės —
kažkur, giliai užlūžę,
tebevirpa

vis dar saugau tavo pėdas,
upei ir dangui tamsėjant..
pasimetusias žalių gėlių bangoj
// // // // // // //

RUGPIŪTIS

1.
Karštis lijo ant mūsų visą dieną:
kaip smūkus, geltonas lietus..

ir medis, kurį pasodinai,
stovi sumerkęs šakas
savo šešėlio baseine..

2.
Kol dar neužmigome,
kol tamsa neplaukia aplink mus upėmis,

išėjau laukan, atsargiai
pirštų galais paliesiu
mėlyną nakties merlių..

NAUJI LEIDINIAI

• Algirdas Gustaitis, ZUVININKAI. Trečioji knygų serijos „Algis Trakys ir Taksukas Sleivys“ dalis. Gausios kelių spalvų iliustracijos Jinos Leškienės. Didelio formato, 32 psl. Išeido JAV LB Švietimo taryba 1981 m. Spausdino M. Morkūno spaustuė Chicagoje. Kaina 2 dol. Gaunama iš Švietimo tarybos: 5620 S. Claremont Ave., Chicago, IL 60636.

Saulėtas vasaros vidurdienis lietuviškame kaime. Algis Trakys ir jo šunelis taksukas Sleivys patraukia į paupį nuotykių ieškoti. Po ilgesnio pasiruošimo jiedviem gulint ant tiltelio, kurio metu gan sunkiai mezgasi pasikalbėjimas tarp Algio ir Sleivio (pvz. kai taksukas poetiškai išsireiškia apie žuvį, kad jos „Papilvė sidabru ir deimantais sublizgėjo...“, Algis prikimba: Sleivy, žuvis negali blizgti, kaip deimantai...“ psl. 13-14), pagaliau atplaukia labai didelė žuvis — tai šapalas, trečias svarbiausias veikėjas šioj knygoj.

Nuo dabar pasakojimo gija tampa aiški ir įdomi — jaunieji skaitytojai patirs, kaip, penėdamas šapalą grūdais, Taksukas pataiso į žiogą. Įpykę žiogai įmantriu būdu „apsaudo“ Taksuką. Atsilygindamas Taksukas netyčia įkrenta į upelį, kur jį pačiumpa lydeka. Kyla smarki kova. Ir tik dramatiškas šapalo įsiterpimas lydekos jau skandinamą Taksuką išgelbsti.

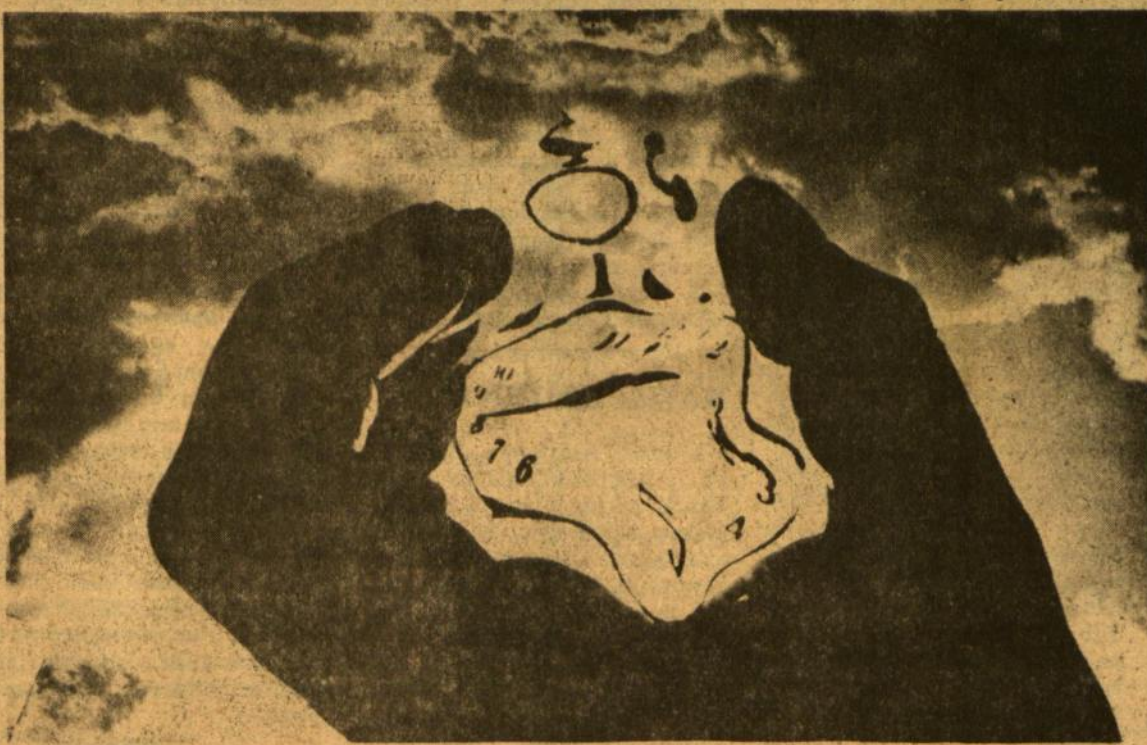
Tada vėl keturi puslapiai, kuriuose ir veikėjas, ir skaitytoją valdo tingi vasaros nuotaika. Be aiškaus reikalo gaudomos žuvėlės. Tik kai jos pasprunka, o Algis ir Sleivys susidomi vyrais, atėjusiais su bradinio žuvų gaudyti, pasakojimas susilaukia deramos ir vykusios užsklandos. Į bradinį, pasirodo, pakliūva didysis šapalas. Dabar Taksuko eilė imtis didvyriško žygio — ir jis savo geradarį genialiai išgelbsti. „Žuvininkai“ turi vaikų skaitiniams būtiną pagrindinę savybę — kad kas nors atsitiktų ir kad skaitytojas norėtų sužinoti, kaip ir kodėl tie dalykai atsitinka. Del šios bent minimaliai sukurtos įtampos ir staigmenas žadančios pasakojimo tėkmės knygutė bus įdomi mažiesiems skaitytojams. Patiks jiems ir proga sužinoti, kad žuvų yra įvairių, didelių ir mažų, skirtingų spalvų ir pavidalų: ne tik lydeka ir šapalas, bet ir tokiais keistais ir įdomiais skambančiais vardais kaip „vėglė“, „gružė“ ir „slizikas“.

Ko knygelei trūksta, tai kiek tampa apjungto pasakojimo (pvz. varlės ir laumžirgias skiriama nemažai vietos, o jiems jokio vaidmens veiksmo taip ir nepaskirta) ir gyvensnės kalbos, o ypač įdomesnių dialogų. Kadangi vienas iš knygutės norimų pusių skaitytojui vaizduotės suolių ir yra, kad jis pajustų, jog ir šuniukas, ir žuvis čia lietuviškai kalba (žiūr. p. 32), būtų smagu, jeigu jie įstengtų ir daugiau bei įdomiau ką

nors pasakyti. Galbūt abu čia suminėtos trūkumus tektų aiškinti tuo, jog ši pasakaitė, kaip ir ankstesnės „Algio Trakio ir Taksuko Sleivio“ dalys, savo užuomazgoje yra skirta būti matoma ekrane. Ten vaizdai sudarytų lyg pieštinį travelogą po Lietuvos kaimą, tuo tarpu žodinis jų perteikimas sekasi autoriui kiek sunkiau.

Iliustracijos patrauklios — jose išraiškingai, stambiomis formomis vaizduojami šuniukas, žuvis, žiogai, paukšteliai ir pats Algis. Gaila, kad jos nevisai švariai atspausdino. Kaip Švietimo taryba, knygele rekomenduodama, pastebi, tai yra geras skaitinys vasaros atostogoms, tinkamas pradžios mokyklos vidurinių skyrių mokiniams. Galima pridėti, kad ji gal net labiau sudomintų darželinukus ar dar jaunesnius, kurie atsidedę šalia mamos ar tėtės, tėvuko ar močiutės, ir jų skaitant besiklausydami, pajustų pertėvelius jiems ateinantį savo pačių ryšį su Lietuva. Tada jie ir tą Lietuvos kaimą galėtų pilniau įsivaizduoti ir Taksuko nuotykius geriau įvertinti.

• Filatelistų draugijos „Lietuva“ APŽVALGINIS LEIDINYS. 1946-1981. Didelio formato 88 psl., gausiai iliustruota knyga. Tiražas — 500. Leidinį redagavo E. Jasiūnas. Mėninis apipavidalinimas ir techninė priežiūra A. Beleskos. Spaudė Mykolas Morkūno spaustuė Chicagoje 1982 m.

Nuotrauka Algirdo Grigaičio

Lietuvių kultūra Santaros-Šviesos suvažiavime

Santaros-Šviesos federacija dvi-
desimt devintą kartą subūrė
nemažą skaičių dalyvių rugsėjo 9-
12 Tabor Farmon, Sodas miestely,
Michigano valstijoje. Vytauto Ka-
volio vadovaujama programos ko-
misija sudarė turtingą programą,
apimančią įvairias kultūrinės bei
visuomeninės sritis.

Šiais metais dominavo literatū-
rinės temos. Net ir sociologo V.
Kavolio įvadinė paskaita „Trys
pavasariai lietuvių sąmoningumo
istorijoje“ rėmėsi literatūriniais
pavyzdžiais. Prelegentas pasi-
rinko trijų skirtingų laikotarpių
poetus: Donelaitį, Maironį ir
Nyka-Niliūną, rašiusius pava-
sario temą. Iš jų poezijos bandyta
atpažinti jų laikmečio galvojimo ir
jausmo struktūras; žmogaus ryšį
su savimi, kitais, gamta, istorija ir
transcendencija. Anot Kavolio:
„Donelaičiui viskas, kas turėjo
vertę buvo išskirtas ir gamtos
duotybe, ir Dievo išakymas. Mai-
roniui esmė buvo jo paties jaus-
mas ir istorinio kolektyvo valia.
Nyka lemiantį balsą turi individo
sukurta kalba apie trapią, blai-
vą ir sąmoningai prieš nebūtį
kovojančio žmogaus gyvenimo
reikšmę jam pačiam, kuri yra
kartu ir jo dovana kitiems“.

Genius Procuta iš Otavos, Ka-
nadoje aiškino savo studijas apie
žydų naikinimą Antrojo pasaulio
karo metu Lietuvoje. Jo many-
mu, šaltiniai rodo, kad skaičius
lietuvių, prisidėjusių prie žydų na-
kinimo, yra daug mažesnis, negu
daugelis teigia — tarp 400 ir 600.
Tuo tarpu žydų gelbėjime daly-
vavę apie 2,000 lietuvių.

Paskaitoje „Summa erotica“
filosofas Algis Mickūnas lygino
erotikos sampratą įvairiose kultū-
rose. A. Mickūno teigimu, seno-
sios kultūros erotika nebuvo su-
prantama subjektyviai ar
antropomorfiškai; ji buvo pati-
riama, kaip kūrybiška jėga.

Vakarinio pokalbio metu ameri-
kietis grafikas ir tapytojas Ste-
phen Raul Anya iš Kalifornijos
kalbėjo apie savo patirtį, viešint
Lietuvoje 1977-78 metais pagal
JAV ir Sovietų Sąjungos kultūri-
nių mainų sutartį.

Penktadienio rytą Ramutė
Plioplytė, neseniai grįžusi iš Lie-
tuvos, kur metus laiko tyrė anglų
kalbos įtaką antrosios kartos lie-
tuvių išsivystymui, kalbė moksli-
ni straipsnį, kurį paruošė drauge su
kalbininku Lionginu Pažūsiu.
(Studija netrukus bus paskelbta
„Mūsų kalboje“).

Toliau dalyviai rinkosi patirti
Mykolo Drungos, Romo Sakadols-
kio, Donato Sato ir Zenono Reka-
šiaus prognozes apie „Lietuvių
tautą XX-am amžiui baigiantis“.
Z. Rekašius prisiminė diskusijas
panašiomis temomis pokario
Vokietijoje, kuomet daugelis pra-
našavo, kad jei sovietų okupacija
užsietų, po 25 metų lietuvių tautos
nebeliktų. Šiandien turėtumėm
savęs klausiti: kokios buvo netei-
singos prielaidos tuo metu?

M. Drunga aiškino, jog lietuvių
tauta Lietuvoje pergyvena morali-
nės sąmonės išsivystymą, ky-
lantį iš okupacinių sąlygų. Kalbė-
damas apie išsivijimą, pranašavo,
kad didžiąją dalį lietuvių visuo-
menės sudarys „lituanofilai“,
kurie nebebus lietuvių kalbos,
bet domėsis vienu ar kitu savo kul-
tūros aspektu.

Romas Sakadolskis bandė spe-
cifiškiau apibūdinti lietuvių išei-
vijos būsimąją viduriniąją kartą,
remdamasis įvairiomis studiji-
nėmis anketomis, tiriančiomis dū-
dienio jaunimo nusistatymus. Do-
natas Sata artimiausio pažvelgė
į bendravimą su Lietuva, pabrėž-
damas reikalingą jį grįžti ne pra-
moga, o nauda lietuvių tautai.

Popietinėje sesijoje Ina Nava-
zelskytė pirmą kartą skaitė pa-
skaitą lietuvių publikai. Prele-
gentė bandė rasti elementus,
jungiančius ir skiriančius disi-
dentus socialistinėse ir kapitalis-
tinėse santvarkose. Julius Smulkš-
tys lygino „Politinį mokslus
vakar ir šiandien“, aptardamas
šioje mokslo srityje pergyvenamą
„krizę“, kuomet ieškoma naujų
modelių visuomeniniams reiški-
niams nagrinėti.

Skaidrių pagalba archeologė
Marija Gimbutienė žvelgė į
„Moters simboliką religinėse sis-

temose“, pateikdama pavyzdžius,
rastus priešistorinių laikų kultū-
rose. Bent pusę klausytojų džiū-
gino jos optimistinės žvilgsnis į
ateitį: „Esam liudininkai patri-
archalinės epochos pabaigos.
Jeigu iš viso žmonija gyvens, (...)
nebegrįš į kalavijo ar kūjo sim-
boliką. (...) Bus stengiamasi šiaip
ar taip grįžti į egalitarinę sistemą,
kur abi lytys bus pastatytos į
tinkamą vietą“.

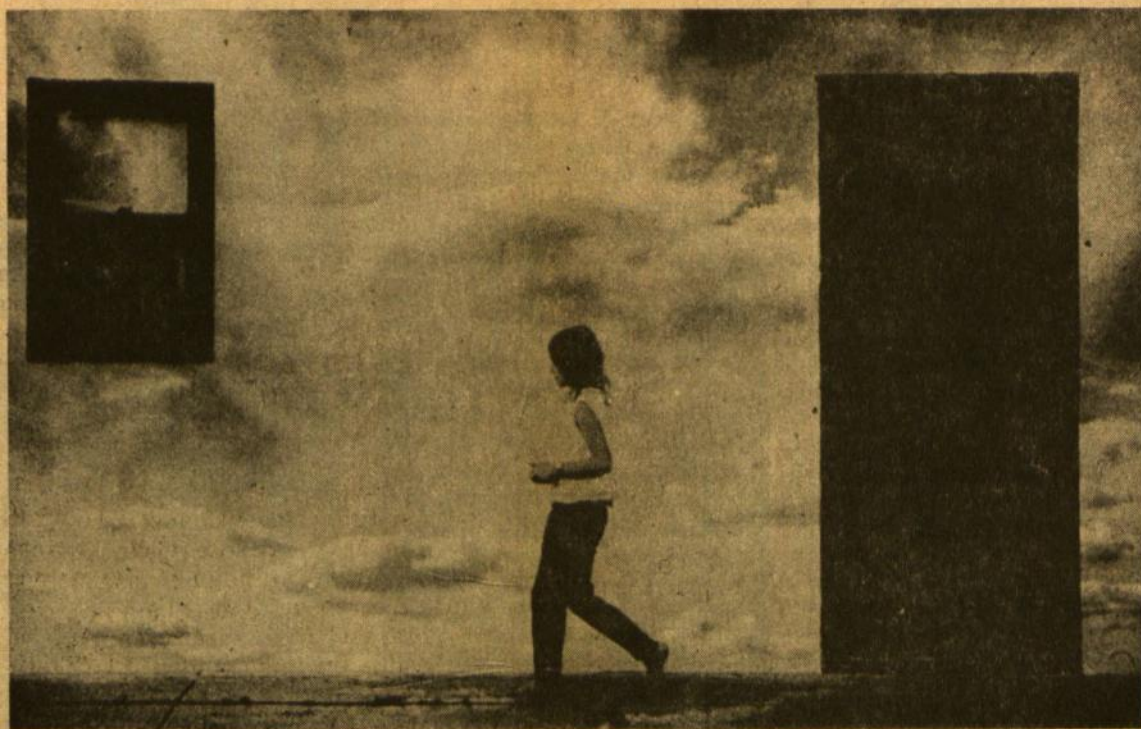
Mirga Bankaitytė, Onos Mi-
kulskienės studijoje pasiekusi
solinio kankliavimo lygį, savo
koncerte atliko ne vien lietuvių
(Mikulsio, Švedo) kompozicijas,
bet ir veneculietiškių kūrinių,
išmokyti neseniai vykusiomis
gastrolėmis Veneculoje. Karstis ir
drėgmė nepadėjo kanklių deri-
nimui, bet publika šiltai vertino
meistriškai atliktą koncertą.

Alfonas Lingis, amerikiečių
tarpe laikomas vienu pagrindinių
prancūzų filosofijos žinovų, iki šiol
buvo mažai pažįstamas lietu-
viams. Lingis, augęs prieškarinio
imigrantų ūkininkų šeimoje, pasi-
žymi, kaip mąstytojas, pasaulio
keliautojas, nagrinėjęs įvairių kul-
tūrų apraškas. Tačiau šešta-
dienio rytą jis kalbėjo ne apie skir-
tingą kultūrą, bet apie skirtingą
aplinką. Grožinės prozos forma jis
perdavė savo fizinius ir dvasinius
pergyvenimus, patirtus nardant
jūroje, stebint mažai pažįstamą,
svetimą pasaulį.

Suvažiavimo dalyvių į žemiš-
kają aplinką sugrąžino Algirdas
Titus Antanaitis, Kestutis Keblys
ir Liūtas Mockūnas, simpoziumo
forma gvilendę išsivijęs skai-
tytojo, kritiko ir leidėjo proble-
mas.

Šeštadienio popietę skirta kon-
ferencijai Vinco Krėvės gimimo
šimtmečiui paminėti. Įvadinėse
pastabose Aušra Marija Jura-
šienė priminė puolimus, kurių
Krėvė yra susilaukęs ir iš pokario
Lietuvos kritikų (už buržuazinę
ideologiją, nacionalizmą), ir iš išei-
vijos katalikiškojo sparno (už
gerio-blogio, tikėjimo-netikėjimo
sampratų dvilypiskumą).

Nijolė Martinaitytė skaitė pa-
skaitą apie Krėvės teksto garsų ir
reikšmių santykį „Dainoje apie
arą“. Kritikė Ilona Gražytė-Mazi-
liauskienė, nagrinėdama Raga-
niaus personažą, išskėlė Krėvės
norą suderinti „Dievulį“ su senąja
religija. Jis ieškojo romantikams
tipingos sintezės tarp dvasios ir
kūno; tarp žmogaus ir gamtos.
Živilė Gimbutaitė, literatūros
doktorantė Indianos universitete,
nagrinėjo mitus apie žmogų ir

Nuotrauka Algirdo Grigaičio

individa „Dangaus ir žemės su-
nuose“.

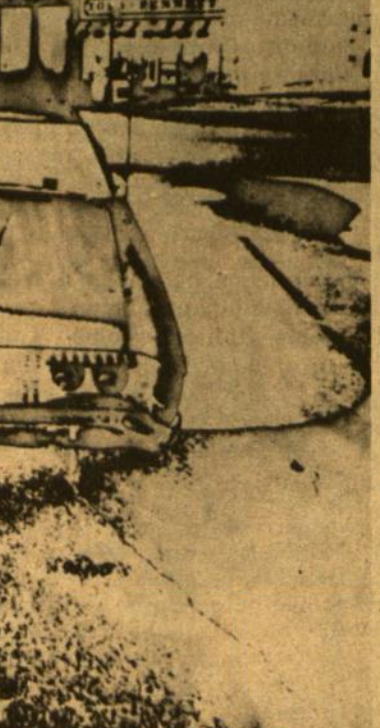
Tradiciiniame literatūros va-
kare savo poeziją skaitė Eglė
Juodvalkė ir Vitalija Bogutaitė, o
režisierius Jonas Jurašas plačiau
kalbėjo apie ankstesnius šiais metais
New York'e statytą pjesę „Zekus“.
Veikalas, vaizduojas kalinių gy-
venimą Mordovijoje 1969 metais,
pasirašytas Marijos Rasos slapy-
vardžiu. Iš lietuvių į anglų kalbą
vertė Aušrinė Bylaitė. Jurašas,
papasakojęs apie pasirodymą
spektakliui (kuriam talkino S.
Kudirka, V. Šakalytis ir kiti buvę
kaliniai), skaitė veikalo ištraukas.

Iechoko Mero naujausiajį romaną
„Sara“, sukelusį nemažai kontro-
versijų lietuvių visuomenėje, pri-
statė kritikė Violeta Kelertienė.
Anot jos, 20 amžiaus skaitytojas,
išgyvenęs Hitlerio bei Stalino
smurtą, televizijos ekrane stebėjęs
terorą ir karą, nebesijaudina, per-
skaitęs tiesioginius teroro aprašy-
mus. Užuot pasitikėjęs įprasti-
nėmis formomis, Meras naudoja
Sara, kaip simbolį niokotos, nu-
valkiotos Izraelio žemės. V. Keler-
tienės žodžiais: „Gal ir mes, kaip
intuicija gyvenanti, daug išken-
tėjusi Sara, nesuprastumėm filo-
sofinių ir moralinių argumentų,
kodėl žydų tauta turi atsispirti
prieš savo priešus, nustoti parda-
vinėti savo žemę ir savo sąžinę
kiekvienam praeiviui. Užtat pro-
blemos transponavimas į lytinio
gyvenimo plotmę, su kuria kiek-
vienas žmogus susidurs ir ku-
rioje tiesos ir blogio kategorijos
dar etniniai ne tiek susipynusios,
klausingi kiekvienam padaro pri-
einamesnį ir aiškesnį“.

Marytė Bizinauskaitė, bebai-
gianti dainavimo studijas Bos-
tono konservatorijoje, atliko pilną
rečitalį, apimantį R. Straussa,
Luzii, Verdi, Mascagni, Hue,
Helevy, Kairiūkščio, Žilevičiaus,
Kačanausko, Dvariono ir Stan-
kūno kūrinius. Daug žadantis
sopranas pasižymėjo nepaprasta
jėga ir šviesiu tembru. Su laiku
išsivystys lankstumas, subtilu-
mas ir pajėgumas išlaikyti aukš-
tąsias gaidas bei piano pasažus.
Kompetingai akompanavo Alvy-
das Vasaitis.

Suvažiavimas baigėsi sek-
madienio rytą Alinos Stankienės
paskaita apie Lietuvoje gyvenan-
čio kritiko Albino Zalatoriaus lite-
ratūros sąvoką.

Besiruošdama trisdešimtme-
čiui, Nerijos Linkevičiūtės-Kaspa-
rienės vadovaujama Santaros-
Šviesos federacija gali džiaugtis
nemažėjantiu, o atvirkščiai —
didėjančiu visuomenės dėmesiu.
Tabor Farmoj stigo nakvynių, bet
ne lietuvių kultūra besidominciu
žmonių, kurių tarpe buvo nemažai
jaunosios kartos dalyvių ir
prelegentų.

Nuotrauka Algirdo Grigaičio

Žibunto Mikšio meno paroda

SAULĖ JAUTOKAITĖ

Šių metų rugsėjo 17 d. Čiurlio-
nio galerijoje, Jaunimo Centre,
Chicagoje buvo atidaryta svečio iš
Paryžiaus menininko Žibunto
Mikšio darbų paroda.

Dailininkas Žibuntas Mikšys,
gyvenęs Paryžiuje, jau ne pirmą
kartą svečiuojasi Chicagoje su sa-
vo meno kūriniais. Kaip ir anksty-
vesnioje viešnaigėje, taip ir šioje,
jo gausybė meno darbų susideda iš
pačios paties jam charakteringos gra-
fininės technikos — oforto. Šis
menininkas nėra vien tik grafi-
kas, bet kartu ir poetas. Jis kuria
asmeninius paveikslus. Jo vaiz-
das eina kartu su žodžiu. Savo kū-
rinį jis išsako tiktais vaizdu, vaiz-
du ir žodžiu, ir tik žodžiu.

Apie dailininko Mikšio kūrybą
reikia kalbėti mažiausiai žo-
džiais, nes pirmasis parodos įspū-
dis yra paveikslų mažumas. Jie
yra smulkūs ne tik paties savo di-
džio, bet smulkūs ir savo braižu.
Kiti paveikslai yra tokie minia-
tūriniai, kad žmogus su blogesniu
regėjimu reikia padidindamojo stik-
lo. Dailininko rankos braižo linija
yra labai plona. Nesvarbu, ar jis
piešia namą, ar žmogų, ar daiktą,
ar rašo raidę, jis visur savo plona
linija išgauna siluetinę grakščią
formą. Mažyčiai, kokio vieno ko-
to dydžio kūrinėlyje, kuriame ma-
tome pastatytą vazelę, buteliuką ir
žvakutę, ir šie maži, miniatūriniai
daiktai yra išdekoruoti nepa-
rastai smulkiais braižais.

Menininko Mikšio darbų tema
labai įvairi. Parodoje išskabinta
daug eklibrių, senamiesčių vaiz-
dų, žmonių galvų, rankų, gėlių,
vinječių ir užsklandų. Ypač gau-
su kostiuminių figūrų su žodiniiais
aprašymais. Paveikslų aprašy-
mams dailininkas naudoja įvai-
rias kalbas — lietuvių, prancūzų,
vokiečių, anglų, ispanų.

Vieni kūrinių yra grynai įvada-
baltas grafika, kiti turi šalia vaiz-
dinio ir žodinę reikšmę, o dar kiti
yra tikrai žodiniai kūriniai. Pvz.
vienas paveikslukas yra tikrai žo-
dinis. Jame sakoma: „Kas nežino
praetites, lyg aklas braunasi į ateitį“.
Pirmoji eilutė yra išrašyta ma-
žomis raidėmis, antroji eilutė di-
desnėmis raidėmis, sekančios dvi
vėl mažesnėmis, o paskutinioji ei-
lutė didžiausiomis už visas kitas.

Luzii, Verdi, Mascagni, Hue,
Helevy, Kairiūkščio, Žilevičiaus,
Kačanausko, Dvariono ir Stan-
kūno kūrinius. Daug žadantis
sopranas pasižymėjo nepaprasta
jėga ir šviesiu tembru. Su laiku
išsivystys lankstumas, subtilu-
mas ir pajėgumas išlaikyti aukš-
tąsias gaidas bei piano pasažus.
Kompetingai akompanavo Alvy-
das Vasaitis.

Suvažiavimas baigėsi sek-
madienio rytą Alinos Stankienės
paskaita apie Lietuvoje gyvenan-
čio kritiko Albino Zalatoriaus lite-
ratūros sąvoką.

Besiruošdama trisdešimtme-
čiui, Nerijos Linkevičiūtės-Kaspa-
rienės vadovaujama Santaros-
Šviesos federacija gali džiaugtis
nemažėjantiu, o atvirkščiai —
didėjančiu visuomenės dėmesiu.
Tabor Farmoj stigo nakvynių, bet
ne lietuvių kultūra besidominciu
žmonių, kurių tarpe buvo nemažai
jaunosios kartos dalyvių ir
prelegentų.

Šitas išrašymas, įremtas taip,
kad iš toliau jis žiūrovui suteikia
harmoningą vienumą; pats rai-
džių dydis ir jų išskraistymas yra
kūrinys pats savyje. Grakštus
kaligrafiškas braižas, raidės, ap-
suptos šmaikščiomis linijomis,
įmantriais užrietais ir be vaiz-
do padaro paveikslą raizybos lū-
rinio.

Parodoje matome daug Pary-
žiaus ir Venecijos senamiesčio
vaizdų. Vieną Paryžiaus sena-
miesčio vaizdą dailininkas pa-
kartoja penkis kartus. Pradedant
pirmuoju vaizdu, jis kiekvieną se-
kantį papildoma namais, kol pasku-
tinysis, penktasis, jau yra pilnai
užpildytas išbaigtu vaizdu. Kituo-
se paveiksluose Mikšys pašo tik-
tai žmogaus kūno dalis — pvz.
ranka laiko rožę, ranka laiko žva-
kę. Jo vinjetės ir užsklandos, taip
pat labai lankštos grakščia linij-
ja, visokiais būdais sunarpiotos.

Menininkas Žibuntas Mikšys
tikrai vertas meno megėjų dėme-
sio. Jo parodos kūrinius neužten-
ka tik perėjus apmesti akimis.
Kiekvienas kūrinys reikalauja il-
gesnio prie jo sustojimo. Kiekvie-
ną reikia gerai įsižiūrėti, gerai iš-
skaityti, gerai išstudijuoti. Jo
smulkmenose, ilgiau įsižiūrėjus,
vis galima pamatyti naują liniją,
naują puošmeną. Svečias
menininkas iš Paryžiaus vis la-
biau sudomina meno žiūrovą savo
poezijos žodžiu ir grafikos ženkle
kalba.

Krėvės šimtmečio simpoziumas

Lituanistikos instituto literatū-
ros skyrius drauge su LB Phila-
delphijos apylinke rengia vienos
dienos akademinių simpoziumų
Vinco Krėvės šimtmečio sukak-
čiai paminėti. Simpoziumas vyks
š.m. spalio 16 d. University of
Pennsylvania, Faculty Club pa-
statė, Conference Hall salė. Pen-
silvanijos universitetas, kuriame
Vinco Krėvė dėstė, yra Philadel-
phijoje, netoli miesto centro. Pro-
ramoje paskaitas apie Krėvę ir jo
kūrybą skaitys Antanas Gusta-
tis, Nijolė Martinaitytė, Kostas
Ostrauskas, Rimvydas Šilbajoris
ir Bronius Vaskelis. Krėvės šimt-
mečio simpoziumą remia Lietuvių
fondas per JAV LB Kultūros tary-
bą.

Rengėjai kviečia simpoziume
dalyvauti ne tik Lituanistikos ins-
tituto narius, bet ir visus kultūri-
niais reikalais besidomincius lietu-
vius. Dėl smulkesnių informacijų
galima kreiptis į Jūrą Viesulienę,
333 Bickley Rd., Glenside, PA,
19038, tel. 215—885-3122.

NAUJI LEIDINIAI

Vladas Kulbokas, LIETU-
VIŲ LITERATŪRINĖ KRI-
TIKA. Išleido Lietuvių Katalikų
Mokslo Akademija 1982. Veikalas
arti 600 psl. Kaina 30 dol. Užsisa-
kantieji iki 1982 m. lapkričio mėn.
1 d. moka pusę kainos. Akademi-
jos nariai bei jos leidinių prenu-
meratoriai gauna knygą už pusę
kainos ir be užsiskaitymo. Užsisa-
kyti adresu: Lietuvių Katalikų
Mokslo Akademija, Piazza della
Pilotta 4, 00187 Roma, Italy.

• Iechokas Meras, SARA. Ro-
manas. Išleido Algimanto Mac-
kaus knygų leidimo fondas 1982
m. Chicagoje. Aplanas Raimun-
do ir Lidijos Kazlių. Knyga kietais
viršeliais, 160 psl., kaina — 8 dol.

• LAIŠKAI LIETUVIAMS.
1982 m. birželio mėn. Nr. 6.
Jezuitų leidžiamas religinės ir
tautinės kultūros žurnalas.
Redaktorius — Juozas Vaišnys,
S.J. Administratorė — Aleksan-
dra Likanderienė. Adresas: 2345 W.
56th Street, Chicago, IL 60636.
Metinė prenumerata — 8 dol.,
atskiras numeris — 80 centų.

Šiurpią birželio mėnesio reikš-
mę lietuvių tautoje išsako rašy-
toja Danutė Bindokienė įvadinia-
me straipsny „Mėnuo, pavadintas
baisiuoju“. Jis atremtas į pačios
autorės 1941 m. birželio dienų
patirtį su neišdildomu iš sąmonės
trijų nukankintų kunigų vaizdu
Budavonės giraitėje, kuri ligi tol
mažai mergaitė buvo pasakiš-
ka gamtos vieta. Kadangi birželio
siaubas ir kitom formom tęsiasi
ir po 40 metų, autorė primena, kad
apie jį „turime rašyti, kalbėti ir
šaukti pasauliui, kad laikas
užbaigti lietuvių tautos kančias“.

Abudu birželio numerio akcen-
tai — prieš mūsų žmones įvyk-
dytas smurtas ir tėvo dienos
prisiminimas netyčiom, bet todėl
tik daug pasakanciai, susibėga į
vieną Dailios Staniškienės nuošir-
džiam rašinį „Nereikia žodžių“.
Kitur kun.A.Tamošaitis,S.J., rašo
moralistinėm temom, D. Bindokie-
nė svarsto kunigo įtaką žmogui
tikėjimui, N. Jankutė siūnia
antrą laišką iš Graikijos — šį
kartą iš Delfų. Spausdinama
ištraukos iš LKB Kronikos, minint
jos leidimo dešimtmetį. Yra ir
nuolatiniai skyriai: Seima, Tėvy-
nė, Kalba, Trumpai iš visur.

• ALMA MATER. — MDLXX-
IX — I. Sausis - Vasaris - Kovas.
1979 (Jubiliejiniai metai) Vilnius.
Tai pagrindinio Lietuvos leidinio
pirmojo numerio pakartojimas
normalioje spaustuvėje, čia, išeivi-
joje. Išleido Pasaulio lietuvių jau-
nimo sąjunga, 5620 S. Claremont
Ave., Chicago, IL 60636. Spaudė
M. Morkūno spaustuvė Chicagoje
1982 m. Leidinys 104 psl.

Nuomonės ir pastabos

DĖL „ŽODINGUMO ARUODŲ“

Kultūriniam priede š. m. rug-
sėjo mėn. 4 d. „Nuomonių ir pa-
stabus“ skyriuje įdėjote Petronėlės
Orintaitės rašinį „Puikybė ir ma-
gijos mitai“. Dėl jo ir noriu čia
trumpai pasisakyti...

Mano manymu, Petronėlės
Orintaitės straipsnio antrąsėt tu-
rejo būti „Pažeista puikybė ir jos
magikos mitas“. Tai solidžiaus
skambėtų ir labiau atitiktų lieči-
amąjį dalyką. Tai viena.

Antra. Vlodo Kulboko citatos
dalyje, kažkuriais sumetimais au-
torės praleistoje, pasakyta, jog
„margos visuomenės „parašės“
miniai pavaizduoti jie (t. y. auto-
rės tarminiai žodžiai — L. B.) tiko
ir trlipo“. Su tuo nesutinku. Kas
gali iš to išeiti, kada tokį žodyną
vartojant, vaizduojami „labai
taiklūs amerikiečių dvasios įvai-
ravimai“? Ar tuo atveju nesigau-
na sunkiai virškinama mišrainė
bei šuns penktosios kojos taiklu-
mas?

Trečia. Kaišiojimas tai čia, tai
ten „žodingumo aruodų“ literatū-
roje yra tikras nesupratimas, o
ypač rašiniuose, skirtuose „Pra-
dalėms“, t. y. paprastiems litera-
tūrinio žodžio skaitytojams! Kas
gali be rausimosi „žodingumo aro-
duose“ suprasti, kad ir tokius pa-
sakymus Petronėlės kūrinijje „Pa-
slydėlių slaitė“, įdėtame
dešimtojoje „Pradalėje“: ... lyg
vyburis įjirbinta ritė“ arba „O
rėksmiai gelėta šlepė tuklaus mo-
teriškumo apvalybės sočiai sutal-
pina“.

Kad trumpai čia tekalbėčiau, no-
riu ir aš padaryti mažą priekaištą
Vl. Kulbokui, taip nelemtai Petro-
nėlės Orintaitės „sukapotam“. Be
reikalo jis savo rašinyje apie „Pra-
dalę“ praleido žodėlį „lyg“ sa-
kydamas: Ji prabyla (lyg — L. B.)
žemaičio Daukanto bei aukštaičio
Pulgio Andriusio stiliumi“. Gal tai
būtų prisidėję prie jos „rėksmaus“
rašinio atprūpėjimo, kuriam per-
skaityti sugrįžta nemažai laiko,
ypač besigilinant į „žodingumo
aruodus“.

Liudas Balvočius
Los Angeles, CA.

Dramos konkursas Los Angeles

Los Angeles Dramos sambūris
skelbia dramos veikalo konkursą,
į kurį kviečia viso laisvojo pasa-
lio rašytojus. Veikalo tema ir
turinys laisvai pasirenkami.
Veikalas pritaikomas nedideliame
teatro kolektyvui, galbūt trijų
veiksmų arba neilgesnis trijų
valandų. Konkurso rankraščiai
paruošiami rašomąja mašinėle ir
pasirašomi slapyvardžiu. Tas pats
slapyvardis užrašomas ant užda-
ro vokelio, kuriame įdedama tikro-
ji autoriaus pavarde, adresas ir
telefonas. Vokelis nebus atidary-
tas nelaimėjus.

Konkurso premijos dydis —
2,000 dolerių.

Dramos Sambūris turi teisę
premiuotąjį veiklą pagal savo
nuožiūrą pirmas pastatyti.
Nepremijuoti rankraščiai grąžina-
mi tik autoriui paprašius. Jūry
komisija iš 5 narių sprendžia kas
premiuotina balsų dauguma.
Jeigu komisija nerastų nei vieno
premiuotino veikalo, konkursas
bus pratęsiamas kitam laiko-
tarpiui. Rankraščio įteikimo data:
1983 m. sausio 1 d. adresu: Mrs. D.
Mitkienė, 2610 Griffith Pk. blvd.,
Los Angeles, Ca. 90039.

Los Angeles Dramos Sambūrio
skelbiama dramos veikalo jūry
komisija sudaro: Danutė Mitkie-
nė, pirm., Kleva R. Vidžionienė,
Stasė Pautienienė, Viltis Jatulie-
nė ir Irena Tamošaitienė.

Los Angeles Dramos Sambūris
dalyvauja Kalifornijos lietuvių
radio valandėlės metinio baliaus
minėjimo programoje. Bus atlik-
tos transliacijų vinjetės „boba-
tė, dvasia ir radijas“. Balius įvyks-
ta š.m. spalio 30 d., šeštadienį, 7
val. 30 min. vak. Šv. Kazimiero
parapijos salėje.

LADS taip pat yra pakviestas
dalyvauti Los Angeles įvykstan-
čiame Maironio minėjime gruod-
žio mėnesį. Numatyta pristatyti
rečiau girdimą Maironio kūrybą.
Šiuometinė LADS valdyba suda-
ro: pirm. V. Dovydaitis, vicepirm.
S. Matas, išd. G. Raibienė, sek. E.
Vidugirienė, narė A. Prišmantas,
rev. k. F. Prišmantas ir V.
Jatulienė. Sambūrio rež. D.
Barauskaitė-Mažeikienė, asisten-
tas dail. A. Žaliūnas, „workshop“
— S. Pautienienė. Sam-
būrio kolektyvas ateinančių
metų sezonui planuoja pastatyti
naują veiklą, už kurį skiriama
premią, suaukota vietinio teatro
entuziastų.

Fantazija,

(Atkelta iš 3 psl.)

pasakojama istoriją reikia dar
daugiau sufantazinti.

Anglų literatūroje randame
nemažai tokių pavyzdžių, ir
Spalis tikriausiai yra jų itako-
tas. Nors netikime — „Guli-
verio kelionė“, „Robinsonu
Crusoe“, Orwello romanais ar
kitų anglų literatūros fantas-
tinių raštų įvykiais, vis tiek
juos mieliai skaitome. Juk tai
įdomi, „nekenksminga“ lek-
tura, jei tai gudriai papasakota.

Gal todėl fantastinės spalio
novelės yra vis kieno nors
lūpomis prie alaus butelio pa-
pasakojamos, apšviečiant dalį
autorius sprendžiamos prob-
lemos, tai vėl kito lūpomis —
atidengiant jau esmę visos
mislės. Tie pasakojimai kar-
tais ilgi, jie tampa novelėmis
novelėse. Įsiskaitęs užmiršti
net kas juos pasakoja, pametę
net viso to pasakojimo moty-
vaciją, kol galų gale Spalis tau
išsklaido abejones ir suriša
bent svarbesnius fabulos
siūlus.

Jo novelės yra skaitomos
įdomiai. Su autoriaus mirtimi
išsivijios novelė prarado šios
rūšies spaliską fantastiką ir
humanistinę manierą. Kažka-
panašaus dar turime pasako-
rius Jankaus novelėse, o gry-
niai fantazijos pasaulio novelė
Didžietryje. Spalis, atrodo, im-
abi šias manieras buvo su-
jungęs viename asmeny.

Kalbos atžvilgiu knygoje
pasitaiko kai kur ir nesklan-
dumų, ir nelygumų. Kartu
kyla mintis, ar kada nors ateis
tokie laikai, kai galėsime
išvengti korektūros klaidų?